

UOT 321

Ayaz Hacıyev
Azərbaycan Respublikasının
Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik
Akademiyasının dissertantı
ayazhaciyev@yahoo.com

AZƏRBAYCANDA DAVAMLI İNKİŞAFIN TƏMİN EDİLMƏSİNDƏ INNOVATİV TEXNOLOGİYALARIN TƏTBİQİ

Xülasə

Göründüyü kimi, Azərbaycanda davamlı inkişafın təmin edilməsi istiqamətində innovativ texnologiyalar geniş şəkildə tətbiq edilməkdədir. Buraya sırf dövlət idarəetməsində tətbiq olunan innovativ texnologiyalarla, yanaşı cəmiyyət həyatının müxtəlif sferalarını əhatə edən texnologiyalar daxildir. Ölkədə İKT-nin imkanlarından geniş istifadə, e-hökumətin qurulması ilə bağlı atılan ardıcıl addımlar inkişafın innovativ xarakterini ortaya qoyan mühüm amillərdəndir. Bu isə ölkənin dayanıqlı inkişafının təmin edilməsi istiqamətində vacib əhəmiyyətə malikdir.

***Açar sözlər:** innovativ texnologiyalar, rəqəmli yayım, kosmik, elektron hökumət, sektor, dinamik.*

Giriş

Müasir dövrdə davamlı inkişafın təmin edilməsində innovativ texnologiyaların tətbiqi vacib əhəmiyyət kəsb edir. İnnovativ texnologiyalar cəmiyyətin və iqtisadiyyatın bu və ya digər sahələrində, həmçinin idarəetmədə tətbiq edilməklə ümumikdə davamlı inkişafa öz müsbət təsirini göstərməkdədir. Akademik U.Ələkbərov bu texnologiyaları sinergetik, komplimentr və kompensasiya texnologiyalar olaraq qruplaşdırır [5, s.9].

İnnovativ idarəetmə texnologiyalarından olan sinergetik texnologiyalar dedikdə, dövlət inkişaf proqramlarının vətəndaş cəmiyyəti və özəl sektorun geniş iştirakı ilə reallaşdırılması nəzərdə tutulur.

Məlum olduğu kimi, ölkədə vətəndaş cəmiyyəti institutları cəmiyyət həyatında vacib rol oynamaqdadırlar. Bu mənada onlar dövlətin həyata keçirdiyi bu və ya digər sahələrdə həyata keçirilən proqramlarda yaxından iştirak edir, öz töhfələrini verirlər. Qeyd etmək lazımdır ki, ölkədə vətəndaş cəmiyyəti institutlarının inkişafında və dövlət siyasətinin həyata keçirilməsində onların iştirakında dövlət maraqlıdır. Məhz bunun bariz nümunəsi olaraq Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 27 iyul 2007-ci il tarixli 2288 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş Azərbaycan Respublikasının qeyri-hökumət təşkilatlarına dövlət dəstəyi Konsepsiyasının qəbul edilməsi göstərilə bilər. Bu Konsepsiyanın qəbulu ölkədə vətəndaş cəmiyyəti institutlarının, o cümlədən QHT sektorunun inkişafında yeni mərhələnin başlanğıcı olmuşdur [4].

Konsepsiyada qarşıya qoyulan məqsəd və vəzifələrin icrası ilə bağlı Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 13 dekabr 2007-ci il tarixli 674 nömrəli Fərmanı ilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Şurası yaradılmış və Əsasnaməsi təsdiq olunmuşdur.

Əsasnamədə Şuranın əsas vəzifələri sırasında vətəndaş cəmiyyətinin inkişafı ilə bağlı dövlət siyasətinin hazırlanmasında və həyata keçirilməsində iştirak etmək; Qeyri-Hökumət Təşkilatlarını dövlət və cəmiyyət üçün əhəmiyyət kəsb edən məsələlərin həllinə cəlb etmək; dövlət və cəmiyyət üçün əhəmiyyət kəsb edən məsələlərin həllində dövlət orqanları ilə vətəndaş cəmiyyəti institutlarının əməkdaşlığı kimi məsələlər öz əksini tapır. Qeyd etmək lazımdır ki, Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Şurası tərəfindən QHT-lərin dövlət proqramlarında iştirakı ilə bağlı mütəmadi hesabatlar açıqlanır [9].

İnnovativ idarəetmə texnologiyalarından olan komplimentar texnologiyalar müxtəlif yanaşmaları özündə ehtiva edir. Komplimentar texnologiyalar həyata keçirilən proqram və layihələrdə milli və beynəlxalq tərəfdaşların iştirakı və onların maraqlarının nəzərə alınmasından ibarətdir. Həyata keçirilən bir çox energetika, kommunikasiya və iqtisadiyyatın digər sahələrində beynəlxalq tərəfdaşların iştirakı ilə müxtəlif layihələr həyata keçirilir ki, onların hər birində komplimentar texnologiyalar tətbiq olunur [1].

Digər mühüm innovativ idarəetmə texnologiyası olan kompensasion texnologiyalar da davamlı inkişaf proseslərinin idarə edilməsi üzrə müasir tədbirlər kompleksidir. Kompensasion texnologiyaların elementlərindən biri ölkədə xüsusi azad ticarət zonaları, sənaye və aqrar parkların formalaşdırılması yolu ilə sahibarlığın dəstəklənməsidir. Sənaye parkları ölkənin müxtəlif reionlarında formalaşdırılır və fəaliyyət göstərir. Bunlar Sumqayıt, Masallı, Neftçala, Mingəçevir və s. bölgələrdə olan 8 sənaye parkı və ya məhəlləsidir.

Kompensasion texnologiyaların digər elementi orta və kiçik biznes təmsilçiləri üçün vergi güzəştləri və güzəştli kreditləşmə üçün xüsusi fondların təsis edilməsidir. Məlum olduğu kimi, bu məqsədlə dövlət tərəfindən müvafiq institusional addımlar atılmışdır. Ölkədə kiçik və orta biznesin inkişafını dəstəkləyən, onlara bir sıra xidmətlər göstərən, dövlət orqanlarının bu sahədə xidmətlərinin əlaqələndirilməsini və tənzimlənməsini həyata keçirən publik hüquqi şəxs olaraq Azərbaycan Respublikasının Kiçik və Orta Biznesin İnkişafı Agentliyi (KOBİA) Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 28 dekabr 2017-ci il tarixli Fərmanı ilə yaradılmışdır [4].

Vergi Məcəlləsinə əsasən, mikro sahibkarın gəlir və mənfəətinin 75%-i vergidən azaddır. Eyni zamanda bu kateqoriya sahibkarlar əmlak vergisindən azadır. Mikro və kiçik sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan startaplar “Sartap” şəhaətnaməsi aldıkları andan 3 il müddətinə gəlir və mənfəət vergisindən azad olunur [7].

Kiçik sahibkar əsas vəsaitlərə illik amortizasiya normalarını 1,5 əmsalına vurmaqla sürətləndirilmiş amortizasiya tətbiq edə bilər. Vergi Məcəlləsinə görə, KOB klasterləri daxilində fəaliyyət göstərən KOB klaster şirkətləri 7 il müddətinə mənfəət, torpaq və əmlak vergisindən, eləcə də idxal etdiyi avadanlıqlar üzrə ƏDV-dən azadır [10].

Bundan başqa, kompensasion idarəetmə texnologiyaları çərçivəsində sahibarların sənaye, kənd təsərrüfatı, turizm, İKT və xidmət sahələri üzrə dövlətin güzəştli kreditlərindən yararlanmaq imkanları yaradılması da qeyd olunmalıdır. Bu məqsədlə İqtisadiyyat Nazirliyinin Sahibkarlığın İnkişafı Fondu, Nəqliyyat, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyinin tabeliyində İnformasiya Texnologiyalarının İnkişafı Dövlət Fondu və Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi yanında Aqrar Kredit və İnkişaf Agentliyinin yaradılmışdır.

Milli səviyyədə bu siyasətin reallaşdırılması ölkənin qeyri-neft sektoru və kənd təsərrüfatının səmərəli inkişafını təmin edib. Ölkədə bütövlükdə ərzaq təhlükəsizliyi təmin olunub. İnnovativ idarəetmə texnologiyaları kompleksi, o cümlədən kompensasion texnologiyaların reallaşdırılması Azərbaycan Respublikasının qısa zaman kəsiyində əsas qida məhsulları idxalçısından öz qida və ərzaq təhlükəsizliyini təmin etmiş kənd təsərrüfatı və qida məhsulları ixracatçısına çevrilməsinə imkan yaratmışdır [6].

Azərbaycan Respublikasında davamlı inkişafın təmin edilməsində innovativ texnologiyalar qismində informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının (İKT) tətbiqi əsas yerlərdən birini tutur. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2012-ci il 29 dekabr tarixli 800 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış” İnkişaf Konsepsiyası”nda əksini tapan dövlət büdcəsinin formalaşdırılmasında təbii ehtiyatlar amilinin azaldılması və qeyri-neft amilinin üstünlüyünün təmin edilməsi, iqtisadiyyatda innovasiyaların tətbiqinin genişləndirilməsi üçün güclü motivasiya mexanizmlərinin yaradılması və inkişaf etdirilməsi, eyni zamanda ölkənin bütün bölgələrinin sosial-iqtisadi inkişafının müasir tələblər səviyyəsində təmin edilməsi və iqtisadiyyatımızın rəqabət qabiliyyətinin yüksəldilməsi və s. məqsədlərin həyata keçirilməsində İKT-nin vacib rolu vardır [3].

İKT sosial-iqtisadi tərəqqinin aparıcı qüvvəsi kimi

İKT respublikanın davamlı və dayanıqlı inkişafının təmin edilməsi, intellektual potensialının gücləndirilməsi, biznesin irəliləməsi, korrupsiya ilə mübarizə, yoxsulluq və işsizliyin azaldılması, cəmiyyətdə şəffaflığın və demokratiyanın inkişaf etdirilməsi üçün əlverişli vasitə olaraq qəbul edilir. Dövlət idarəçiliyi, təhsil, səhiyyə, biznes, bank işi və digər sahələrdə yeni dəyərlər yaradan İKT ictimai-iqtisadi münasibətlərin vacib tərkib hissəsinə çevrilmişdir. İnternet mediasının inkişafı, internetdə fikir və söz azadlığının mövcudluğu, elektron qəzet və jurnalların, xarici və daxili sosial şəbəkələrin geniş yayılması İKT-nin cəmiyyətə verdiyi yeni imkanlardır [8].

Qeyd etmək lazımdır ki, ölkədə davamlı inkişafın təmin olunmasında İKT-nin imkanlarından istifadə daim Azərbaycanda prioritet olaraq qəbul edilmiş və bu istiqamətdə atılan addımların sistemliliyi və ardıcılığı təmin edilmişdir. 2013-cü ildə qəbul edilmiş “Azərbaycan Respublikasında informasiya cəmiyyətinin inkişafına dair 2014-2020-ci illər üçün Milli Strategiya” məhz “Azərbaycan Respublikasının inkişafı naminə informasiya və kommunikasiya texnologiyaları üzrə Milli Strategiyaya (2003-2012-ci illər)” və həmin strategiyanın həyata keçirilməsi ilə bağlı qəbul olunmuş dövlət proqramlarının icrası yönündə görülmüş genişmiqyaslı işlərin nəticələrinə əsaslanmışdır [1].

Belə ki, əvvəlki dövrlərdə əldə olunmuş nəticələr, informasiya cəmiyyətinin əsaslarının yaradılması, vətəndaşlar, cəmiyyət, özəl sektor və dövlət orqanları tərəfindən İKT-dən geniş istifadə növbəti mərhələdə fəaliyyət istiqamətlərinin planlaşdırılması üçün əlverişli şərait yaratmışdır.

Ölkədə İKT-nin inkişafı ilə bağlı atılan addımlar sırasında 2005-ci və 2010-cu illərdə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müvafiq sərəncamları ilə təsdiq edilmiş Azərbaycan Respublikasında rabitə və informasiya texnologiyalarının inkişafı üzrə dövlət proqramları, həmçinin Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2010-cu il 14 may tarixli 136s nömrəli sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında 2010-2011-ci illərdə “Elektron hökumət”in formalaşdırılması üzrə Fəaliyyət Proqramı” mühüm rol oynamışdır.

İKT sektoru dünyada iqtisadiyyatın aparıcı və dinamik inkişaf edən sahələrindəndir. İnnovasiyalara əsaslanan İKT sektoru hazırda global iqtisadiyyatın ən böyük seqmentlərindən birinə çevrilmişdir. Dünya bankının tədqiqatlarına görə İKT sektorunun ÜDM-dəki payı ölkə iqtisadiyyatının keyfiyyət xarakteristikalarından biridir. Bu göstərici 5-10% həddində olduqda həmin ölkə “səmərəli iqtisadiyyat” kateqoriyasına aid edilir. Son məlumatlara görə ABŞ-da İKT sektorunun ÜDM-dəki töhfəsi 6.4%, Yaponiyada 6.8%, Rusiyada isə 3-5% olmuşdur [1].

2018-ci ildə Azərbaycanda İKT sektorunun həcmi ÜDM-də payı 1,6 faiz, o cümlədən qeyri-neft sektorunda isə 2,7 faiz təşkil edib. İKT sektorunda əldə olunan gəlirlərin həcmi 2017-ci ilə nisbətə müqayisəli qiymətlərlə 9,3 faiz artaraq 1881,2 milyon manat təşkil edib.

Göründüyü kimi, Azərbaycanda İKT-nin ÜDM-də payı dünyanın aparıcı ölkələrindən geri qalır. Lakin bu sahədə qəbul edilmiş qərarlar, dövlət proqramları, strategiyalar İKT sektorunun inkişafına ciddi təkan verməkdədir.

Ölkədə İKT-nin inkişafı idarəetmə, təhsil, səhiyyə, biznes, turizm və bank və digər sahələrdə özünü qabarıq şəkildə büruzə verir. Bu sahələrdə İKT-nin imkanlarından istifadə vətəndaşlara göstərilən xidmətlərin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə gətirib çıxarmışdır.

Ölkədə davamlı inkişafın təmin edilməsində ən mühüm addımlardan biri isə e-hökumətin qurulmasıdır. Hazırda bütün dünyada olduğu kimi, Azərbaycanda da e-hökumətin qurulması və onun əhatə dairəsinin genişləndirilməsi istiqamətində ardıcıl addımlar atılmaqdadır. E-hökumət dövlət xidmətlərinin daha operativ, şəffaf şəkildə göstərilməsini təmin edir. Fiziki və hüquqi şəxslər e-hökumətin imkanlarından yararlanmaqla bürokratik əngəlləri aşır, bu və ya digər dövlət xidmətlərindən dövlət məmurları ilə birbaşa təmas olmadan istifadə edirlər.

Dünyanın bütün sivil cəmiyyətləri e-hökumət konsepsiyasını tətbiq etməklə dövlət idarəetməsində şəffaflığın təmin edilməsini, vətəndaşların xidmətlərə fasiləsiz və sürətli bir şəkildə çıxışını, dövlət xidmətlərində səmərəliliyin əldə olunmasını, dövlət qurumları arasında informasiya mübadiləsinin təmin olunmasını və s. reallaşdırmağı qarşılarına məqsəd qoymuşlar.

Elektron hökumət

“Elektron Hökumət” – müasir informasiya texnologiyalarından istifadə etməklə dövlət qurumları tərəfindən Azərbaycan Respublikasının ərazisində yaşayan bütün vətəndaşlara, hüquqi və fiziki şəxslərə, xarici vətəndaşlara və vətəndaşlığı olmayan şəxslərə informasiya və e-xidmətlərin göstərilməsinə şərait yaradır [11].

Azərbaycanda e-hökumət vasitəsilə 40-dək dövlət qurumu tərəfindən 453 adda xidmət göstərilir.

E-hökumətin tətbiqi davamlı inkişafın təmin olunmasına təkan verən aşağıdakı nəticələrin əldə edilməsinə o cümlədən imkan verir:

- Dövlət idarəçiliyində müasir texnologiyaların tətbiqini genişləndirməklə həyata keçirilən fəaliyyətin səviyyəsinin yüksəldilməsi və onlardan istifadə imkanlarının sadələşdirilməsinə;

- Dövlət qurumlarının və yerli özünüidarəetmə orqanlarının işinin səmərəliyinin artırılması və təqdim olunan elektron xidmətlərin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə;

- İstifadəçilərə dövlət qurumları tərəfindən təqdim olunan elektron xidmətlərin optimallaşdırılması və yerinə yetirilmə prosedurlarının sadələşdirilməsinə;

- Elektron xidmətlər vasitəsilə istifadəçilərə təqdim olunan məlumatların həqiqiliyinin, tamlığının, etibarlılığının və sərbəst əldə olunmasının təmin edilməsi;

- İstifadəçinin sorğusuna əsasən məlumatların axtarılmasına və əldə edilməsinə sərf olunan vaxtın maksimum azaldılmasına imkan verir.

E-hökumət üzrə göstərilən xidmətlərin qiymətləndirilməsi sistemi də vacib əhəmiyyət kəsb edir. Bu qiymətləndirmə, ümumilikdə, e-hökumətin fəaliyyətinin dəyərləndirilməsinə imkan verir [14].

Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Dövlət Xidmətlərinin Elektron Reyestrinin yaradılması ilə bağlı tədbirlər haqqında Fərmanına əsasən dövlət xidmətlərinin qiymətləndirilməsi Prezident yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyi tərəfindən həyata keçirilir. Bu məqsədlə xüsusi “ASAN xidmət indeksi” müəyyənləşdirilmiş və qiymətləndirmə ona əsasən həyata keçirilir.

Yeri gəlmişkən ölkədə davamlı inkişafın təmin edilməsi istiqamətində atılmış innovativ addımlar sırasında ASAN Xidmət innovasiyasının öz müstəsna rolu vardır.

Bu innovasiya 2012-ci ildə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinin yaradılması haqqında imzalanmış Prezident fərmanı ilə meydana çıxmışdır. Fərmana görə, Agentlik mərkəzi və ya yerli icra hakimiyyəti orqanlarının, büdcə təşkilatlarının, dövlətə məxsus olan hüquqi şəxslərin, o cümlədən dövlət adından yaradılan publik hüquqi şəxslərin (bundan sonra – dövlət qurumları) əməkdaşlarının fəaliyyətinin əlaqələndirilməsi, nəzarət və qiymətləndirmənin aparılması, dövlət qurumlarının informasiya bazalarının qarşılıqlı inteqrasiyası, elektron xidmətlərin təşkili prosesinin sürətləndirilməsi, bu sahədə idarəetmə sisteminin təkmilləşdirilməsi həyata keçirilir [13].

Agentliyin tərkibində yaradılmış ASAN Xidmət mərkəzləri dövlət orqanları tərəfindən göstərilən xidmətlərin vahid və əlaqələndirilmiş şəkildə həyata keçirilməsi

ni təmin etmək məqsədi daşıyır. Bu da onu göstərir ki, həmin mərkəzlərin fəaliyyəti ciddi vətəndaş məmnuniyyəti ilə müşayiət olunur.

Qeyd etmək lazımdır ki, idarəetmədə innovasiya olan ASAN Xidmətin yaradılmasında məqsəd vətəndaşların əlavə xərclərinin və vaxt itkisinin azalması, vətəndaşlara münasibətdə etik qaydalara, nəzakətli davranışa əməl edilməsinə nail olunması; peşəkarlıq səviyyəsinin artırılması; şəffaflığın artırılması, korrupsiyaya qarşı mübarizənin gücləndirilməsi; elektron xidmətlərdən daha geniş istifadə olunması; bu sahədə aparılan institusional islahatların səmərəliliyinin artırılmasından ibarət olmuşdur.

ASAN Xidmətin institusional innovasiya kimi uğurları artıq ölkə hüdudlarından kənar da etiraf edilməkdədir. Belə ki, 2015-ci ildə Kolumbiyanın Medellin şəhərində Birləşmiş Millətlər Təşkilatının dövlət xidmətlərinin göstərilməsi sahəsində qaliblərin mükafatlandırılması mərasimində “ASAN xidmət” yüksək mükafata sahib olub. Belə ki, “Dövlət xidmətlərinin göstərilməsinin təkmilləşdirilməsi” kateqoriyasında “ASAN xidmət” 1-ci yerə layiq görülərək xüsusi mükafat və diplomla təltif olunub. Forum vasitəsi ilə “ASAN xidmət” modelinin uğurlu təcrübəsinin dünyanın müxtəlif ölkələrində tətbiqi təşviq olunub [12].

Məlum olduğu kimi, Dayanıqlı İnkişaf üzrə 2030-cu il Gündəliyində hamı üçün məşğulluğu və layiqli əməyi təşviq etmək 8-ci məqsəd olaraq qeyd edilmişdir. Beləliklə də davamlı inkişafa nail olunmasında məşğulluğun təmin edilməsi vacib əhəmiyyət kəsb edir. Bu mənada Azərbaycanda əhalinin məşğulluq probleminin həlli istiqamətində qəbul edilən qərarlar və həyata keçirilən məqsədyönlü siyasət davamlı inkişafın təmin edilməsində vacib rol oynayan innovativ texnologiyalar aspektindən təhlil edilməlidir [10].

“Əhalinin məşğulluğu, əmək, sosial müdafiə və təminat sahələrində idarəetmənin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında” Prezident Fərmanına əsasən yaradılmış DOST Agentliyi və “DOST” mərkəzləri bu mənada xüsusi qeyd edilməlidir. Belə ki, yaradılmış yeni struktur məşğulluq, əmək, sosial müdafiə və təminat sahələrində idarəçilikdə mövcud çatışmazlıqların aradan qaldırılması və bu sahədə işlərin müasir tələblər səviyyəsində qurulmasını təmin etmək məqsədi daşıyır.

DOST Agentliyi və “DOST” mərkəzləri əmək, məşğulluq, sosial təminat, ünvanlı dövlət sosial yardımı, əlillik, pensiya, sosial sığorta və digər aidiyyəti sahələrdə xidmətlərin “bir pəncərə” prinsipi üzrə təkmil və sistemli, sadələşdirilmiş, eyni zamanda, bir-biri ilə əlaqələndirilmiş şəkildə, tam şəffaf, operativ və vətəndaşlarla açıq iş şəraitində əhaliyə təqdim etməyə imkan verəcək. “DOST” mərkəzinə müraciət edən vətəndaşın hansı sosial təminat növü ilə təmin edilmək hüququnun olub-olmadığı elektron məlumat bazalarında onunla bağlı məlumatların operativ araşdırılması nəticəsində dərhal müəyyən olunsun. Belə bir hüquq yarandığı halda vətəndaş elə mərkəzdə aidiyyəti sənədləri təqdim etməklə təyinat aparılacaq və müvəkkil banka onun üçün ödəniş kartı sifariş olulanacaq. Yaxud işsiz və işaxtaran şəxsə mərkəzdə onun üçün bütün mümkün məşğulluq xidmətləri təqdim ediləcək və seçiminə uyğun təminat həyata keçiriləcək. Həmçinin reabilitasiya, sosial sığorta münasibətləri, sosial xidmətə cəlb olunma və digər sahələr üzrə belə xidmətlər göstəriləcək [8].

Azərbaycanda İKT-nin tətbiqi dövlət orqanları tərəfindən göstərilən xidmətlərin həm operativliyinin artmasına, həm də bu sahədə səmərəliliyin təmin olunmasına gətirib çıxarmışdır. Bundan başqa, vətəndaş-məmur münasibətlərində yeni yanaşmaların tətbiq edilməsi, eyni zamanda şəffaflığa nail olunmasında “E-hökumət” layihəsinin müstəsna rolu vardır.

Hazırda ölkədə “elektron hökumət” layihəsinin daha da genişləndirilməsinə, dövlət xidmətlərinin daha geniş spektrini əhatə etməsinə çalışılır. Bu gün qətiyyətlə söyləmək mümkündür ki, ölkədə “elektron hökumət”in zəruri infrastrukturunu yaradılmışdır. “Elektron hökumət” portalı artıq xeyli müddətdir ki, fəaliyyət göstərir, dövlət orqanlarının informasiya sistemləri arasında xüsusi infrastruktur vasitəsilə informasiya mübadiləsi aparılır, elektron imzanın istifadəsi üçün infrastruktur və sertifikat xidmətləri mərkəzləri yaradılmışdır. Nəticədə e-imzanın tətbiqi genişlənir, dövlət orqanları tərəfindən müxtəlif elektron xidmətlər göstərilir. Hazırda “Elektron hökumət” portalına qoşulmuş dövlət qurumlarının elektron xidmətləri “bir pəncərə” prinsipi əsasında əhaliyə təqdim edilir. “Elektron hökumət” portalı haqqında Əsasnamə”nin təsdiq edilməsi və elektron xidmətlərin genişləndirilməsi ilə bağlı tədbirlər barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 5 fevral 2013-cü il tarixli 813 sayılı Fərmanı bu sahədə aparılan işlərə xüsusi təkan vermişdir [4].

Ölkədə İKT-nin tətbiqi və bu sahədə davamlılığa nail olunması məqsədilə kadr potensialının gücləndirilməsi də vacib məsələ kimi həll edilməkdədir. Bu məqsədlə ölkə daxilində təhsilin təşkili ilə yanaşı, xaricə təhsil məqsədilə göndərilən gənclərin İKT sahəsində biliklərini artırması və ixtisaslaşması diqqət mərkəzindədir. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2007-ci il 16 aprel tarixli 2090 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Proqramı”na uyğun olaraq dünyanın qabaqcıl elm ocaqlarında İKT sahəsində yüksəkixtisaslı kadrların hazırlanmasına nail olunmuşdur [6]. Azərbaycan Respublikasının Nəqliyyat, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyinin nəzdində fəaliyyət göstərən İnsan Resurslarının İnkişafı Fondu vasitəsilə də İKT üzrə mütəxəssislərin hazırlığına dəstək verilmişdir.

2013-cü il fevralın 8-də Azərbaycan Respublikasının ilk telekommunikasiya peyki “Azerspace-1”-in orbitə çıxarılması da ölkəmizin davamlı inkişafın təmin edilməsində İKT-nin imkanlarından geniş şəkildə yararlanması baxımından vacib əhəmiyyətə malikdir. Məlum olduğu kimi, ölkəmizə məxsus peyklər vasitəsilə Avropa, Yaxın Şərq, Orta Asiya və Afrika ölkələrinə telekommunikasiya, internet, televiziya-radio yayımı xidmətləri göstərməyə imkan verən peykinin kommersiya istismarı həyata keçirilir. 2018-ci ildə “Azerspace-2” peykinin orbitə buraxmaqla Azərbaycan kosmik ölkələr klubunda öz mövqeyini daha da gücləndirmişdir [13].

Davamlı inkişafın təmin edilməsi baxımından İKT-nin tətbiqi ilə bağlı atılmış vacib addımlar çərçivəsində Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 20 sentyabr 2016-cı il tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında informasiya cəmiyyətinin inkişafına dair Milli Strategiyanın həyata keçirilməsi üzrə 2016-2020-ci illər üçün Dövlət Proqramı”nın həyata keçirilməsi üzrə Tədbirlər Planının

5.1.7-ci bəndinə əsasən, Bakı və Abşeron yarımadasında yerüstü yayımlanan ümum-ölkə TV proqramlarının analoq yayımının 01 noyabr 2016-cı il tarixdən, respublikanın digər bölgələrində yayımlanan TV proqramlarının yerüstü analoq yayımının 01 dekabr 2016-cı il tarixdən etibarən dayandırılması barədə Azərbaycan Respublikası Milli Televiziya və Radio Şurası tərəfindən 27 sentyabr 2016-cı il tarixli, 10 sayılı qərarı və bu qərarın icra edilməsi mühüm əhəmiyyətə malikdir [4].

Bununla da ölkə ərazisində analoq TV yayım dayandırılmaqla, DVB-T standartlı rəqəmli TV yayıma keçid tam başa çatdırılmışdır. Ölkə əhalisinin təxminən 99,7%-i açıq paketli 12 TV proqramdan ibarət (AzTV, İTV, İdman TV, Mədəniyyət TV, Lider TV, ATV, Space TV, Xəzər TV, ARB TV, Real TV və TRT1) rəqəmli yayımla əhatə edilmişdir.

Nəticə

Azərbaycan Respublikasının ilk telekommunikasiya peyki “Azerspace-1”in orbitə çıxarılması davamlı inkişafın təmin edilməsində İKT-nin imkanlarından geniş şəkildə yararlanması baxımından vacib əhəmiyyətə malikdir. Məlum olduğu kimi, ölkəmizə məxsus peyklər vasitəsilə Avropa, Yaxın Şərqi, Orta Asiya və Afrika ölkələrinə telekommunikasiya, internet, televiziya-radio yayımı xidmətləri göstərməyə imkan verən peykinin kommersiya istismarı həyata keçirilir. Qeyd edək ki, 2018-ci ildə “Azerspace-2” peykinin orbitə buraxmaqla Azərbaycan kosmik ölkələr klubunda öz mövqeyini daha da gücləndirmişdir.

Bununla da ölkə ərazisində DVB-T standartlı rəqəmli TV yayıma keçid tam başa çatdırılmışdır. Ölkə əhalisinin təxminən 99,7%-i açıq paketli 12 TV proqramdan ibarət (AzTV, İTV, İdman TV, Mədəniyyət TV, Lider TV, ATV, Space TV, Xəzər TV, ARB TV, Real TV və TRT1) rəqəmli yayımla əhatə edilmişdir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasının inkişafı naminə informasiya-kommunikasiya texnologiyaları üzrə (2003-2012-ci illər) Milli Strategiya. Bakı, 2003
2. Azərbaycan Respublikasında demoqrafiya və əhali sakinliyinin inkişafı sahəsində Dövlət Proqramı. Bakı, 2004.
3. Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış İnkişaf Konsepsiyası. Bakı, 2012.
4. Azərbaycan Respublikasının Dayanıqlı İnkişaf üzrə Milli Əlaqələndirmə Şurasının yaradılması haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı. 06 oktyabr 2016
5. Ələkbərov U. Davamlı insan inkişafı və ekoloji sivilizasiyanın əsasları. Bakı, 2013.
6. Ələkbərov U. Davamlı insan inkişafının əsasları. Bakı, 2007.
7. <http://eco.gov.az/az/45-etik-davranislar>
8. <http://unazerbaijan.org/az/dayaniqli-inkisaf-meqsedleri/dayaniqli-inkisaf-uzre-2030-cu-il-gundeliyi/>
9. <http://sehiyye.gov.az/metbuat/660-azrbaycan-shiyyisi-uurlar-v-perspektiv-vziflr-azrtac.html>

10. <http://unazerbaijan.org/az/dayaniqli-inkisaf-məqsədləri/dayaniqliHnkisaf-uzrə-2030-cu-il-gundəliyi/>
11. <http://www.azerbaijan-news.az/view-171242/dayaniqli-inkisaf-meqsedleri-azerbaycanda-ugurla-reallasir>
12. <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/summit>, 08 oktyabr, 2015.
13. https://www.stat.gov.az/source/millennium/source/MDG_az-05.01.2017.pdf
14. <https://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.pdf>
15. <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/summit>, 08 oktyabr, 2015. Urxan Ələkbərov.
16. https://www.stat.gov.az/source/millennium/source/MDG_az-05.01.2017.pdf
Azərbaycan Respublikası üzrə Minilliyin İnkişaf Məqsədlərinin göstəriciləri.
Azərbaycan-Türkiyə münasibətləri II beynəlxalq elmi konfransının materialları

Ayaz Həjiyev

APPLICATION OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES TO ENSURE SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN AZERBAIJAN

Summary

As can be seen, innovative technologies are widely used in Azerbaijan to ensure sustainable development. This includes not only innovative technologies used in public administration, but also technologies covering various areas of public life. The wide use of ICT opportunities in the country, the ongoing steps to create e-government are important factors that emphasize the innovative nature of development. This is important for ensuring the sustainable development of the country.

Keywords: *innovative technologies, digital broadcasting, space, e-government, sector, dynamics.*

Аяз Гаджиев

ПРИМЕНЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБЕСПЕЧЕНИИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ В АЗЕРБАЙДЖАНЕ

Резюме

Как видно, в Азербайджане широко используются инновационные технологии для обеспечения устойчивого развития. Сюда входят не только инновационные технологии, используемые в государственном управлении, но и технологии, охватывающие различные сферы общественной жизни. Широкое использование возможностей ИКТ в стране, предпринимаемые последовательные шаги по созданию электронного правительства являются важными факторами, подчеркивающими инновационный характер развития. Это важно для обеспечения устойчивого развития страны.

Ключевые слова: *инновационные технологии, цифровое вещание, пространство, электронное правительство, сектор, динамика.*

Daxilolma tarixi: 23.06.2021

Təkrar işlənməyə göndərilmişdir: 16.09.2021

Çapa qəbul edilmişdir: 15.10.2021